

ปาฐกถาพิเศษ
โดย
ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ
"หนทางที่ควรไป"

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๗

ขอขอบคุณอธิการบดีที่กรุณาเชิญให้มาพบกับนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ผมรับเชิญด้วยความเต็มใจและปิติยินดีอย่างยิ่ง เด็ก ๆ เหล่านี้เป็นเด็กที่ผมสนใจและห่วงใยผมแน่ใจว่ามีใช้แต่ผมคนเดียวเท่านั้น ผู้ใหญ่เกือบทุกคนก็ห่วงใยเช่นกัน เด็กในวัยนี้เป็นเด็กที่มีความอ่อนไหวเร็วในทุก ๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัวและการอยู่ร่วมกันกับสังคม ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ใหญ่ที่มีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับเด็กที่จะต้องสนใจ เอาใจใส่ แนะนำ ให้เหตุผลที่ดีและถูกต้องเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ส่วนเด็กจะศรัทธา เชื่อถือหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่งเราพูดกันเสมอว่า เด็ก คืออนาคตของชาติ เป็นคำพูดที่ยิ่งใหญ่ สำคัญมากมีความหมายมาก แต่ผมไม่เคยเห็นตำราที่ไหนที่เขียนไว้ชัดเจนว่า เด็กควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งการเป็นอนาคตของชาติ ด้วยเหตุนี้พวกเราซึ่งเป็นผู้ใหญ่จึงควรกำหนดแนวทางให้ชัดเจน บอกเด็กบอกเยาวชนให้รู้ให้เข้าใจชัดเจนว่าเราประสงค์จะให้เขาไปทางไหน ไปอย่างไร

ทุกวันนี้วิวัฒนาการของโลกวิวัฒน์เร็วมาก บางเรื่องบางสิ่งพูดได้ว่า วิวัฒน์เร็วเกินไป จนหมิ่นเหม่ต่อการผิดศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรมของเรา เช่น การพัฒนาการแต่งกาย การกิน ฯลฯ ข้อนี้จำต้องระมัดระวังให้ดี มิฉะนั้นเราอาจหลงทางตามวิวัฒนาการไปในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควรกับประเทศและประชาชนของเราได้ โดยเฉพาะต่อเด็กและ เยาวชน ในทางกลับกัน เราต้องยอมรับว่าพัฒนาการของโลกก่อให้เกิดสิ่งดีหลายอย่าง ทำให้คนฉลาดขึ้น สะดวกสบายมากขึ้น ผู้ใหญ่ทั้งหลายคงจะสังเกตเห็นด้วยตนเองว่า เด็กสมัยนี้โตเร็วมาก โตเร็วทั้งทางร่างกาย และสติปัญญาความคิด ความมั่นใจในตนเอง กล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้นมาก

เมื่อสองเดือนที่แล้ว ได้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษ เป็นหนังสือแทรก (Supplement) ของ นสพ. The Nation ชื่อ Teen Speak Out วัยรุ่นและนักศึกษาในห้องนี้น่าจะสนใจและ น่าอ่าน เนื้อหาของหนังสือเกี่ยวกับความรู้สึกของวัยรุ่นที่มีต่อพ่อแม่ครอบครัวครู วิชาที่ เรียน การมีเพื่อนร่วมวัย ร่วมชั้น (Peers) การมีเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ผูกมัด (Gigs) การมีเพื่อนพิเศษ (boy friends ,girl friends) และการแต่งกาย ฯลฯ ผู้เขียนได้ สัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นทั้งผู้หญิงผู้ชาย

ผู้เขียนเริ่มต้นว่า ชีวิตระหว่างเป็นวัยรุ่นไม่ง่ายเลย เป็นชีวิตที่อลวนสับสน ที่ วัยรุ่นแต่ละคนต้องเข้าไปสู่ เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของตนเอง ในช่วงชีวิตที่ เปรียบของวัยรุ่น เขา(ผู้ใหญ่)จะพูดกันว่า วัยรุ่นแกล้งเกินกว่าที่จะได้รับการพะเน้าพะนอ และเด็กเกินไปที่จะคิดกำหนดจุดหมายปลายทางของชีวิตได้เอง เป็นช่วงเวลาของการ เปลี่ยนแปลงทางกาย ทางสังคม และอารมณ์ของวัยรุ่น (ที่มีนัยสำคัญ) มีการสัมภาษณ์ วัยรุ่น และได้คำตอบดังนี้

ความเห็นของของวัยรุ่นที่มีต่อพ่อแม่

พรทิพย์ ๑๖ พ่อแม่เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นเพื่อน เป็นพยาบาลและเป็นผู้ดูแล เมื่อยาม ป่วยไข้เป็นที่ปรึกษา เมื่อมีปัญหาแม่ปัญหาเรื่องความรัก ถ้าวัยรุ่นไม่ สามารถปรึกษาพ่อแม่ได้ ก็จะไปปรึกษาเพื่อนซึ่งไม่มีประสบการณ์ และ อาจจะกลายเป็นที่ปรึกษาที่เลวที่สุด

นวลพรรณ ๑๗ พ่อแม่ของเธอเชื่อว่า พ่อแม่กับลูกเป็นเพื่อนกันไม่ได้ เธอรู้ว่าพ่อแม่รัก เธอแต่ไม่แสดงออก เธออยากให้พ่อแม่แสดงออกเธอรู้สึกอึดอัดที่จะพูด กับพ่อแม่ เธอไม่อยากปรึกษาแม่เพราะปรึกษาที่ไร โดนเทศน์ทุกที

ความเห็นของวัยรุ่นต่อการกระทำ

สมิธ ๑๗ ผมไม่ชอบทำในสิ่งปกติที่คนอื่นเขาทำ ผมชอบทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ (เด็กคนนี้เจาะทั้งหูและจมูก)

ความเห็นของวัยรุ่นที่มีต่อครู

ณัฐวุฒิ ม.๕ ครูทุกวันนี้ไม่ค่อยสุภาพกับนักเรียน ครูตัดสินนักเรียน(ว่าดีหรือไม่ดี) ด้วยคะแนน (Grades) ครูบางคนสูบบุหรี่และดื่มเหล้า บางคนเวลาพูดกับ นักเรียนใช้วาจาหยาบ เขา(ณัฐวุฒิ)อยากให้ครูพยายามเข้าใจนักเรียนให้ มากขึ้นอยากให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ครูจะรู้ได้ว่า

จะดูแลนักเรียนสมัยนี้ (Generation) อย่างไร ยังมีการสัมผัสกันในแง่มุมอื่นอีก แต่ขอนำมาเล่าให้ฟังแค่นี้จะเห็นได้ชัดเจนว่าเด็กสมัยนี้มีแนวโน้ม มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเขามาก มากจนคนรุ่นเรา ๆ ตามไม่ค่อยทัน มีคำภาษาอังกฤษที่วัยรุ่นใช้กัน ผมเพิ่งจะมาทราบเมื่ออ่านหนังสือฉบับที่อ้างถึง

Peer - เพื่อนร่วมวัย เพื่อนร่วมชั้น

Gig - เพื่อนที่มีความสัมพันธ์กัน (อาจจะเลยไปถึงเพศสัมพันธ์)แต่ไม่ผูกมัด ไม่ผูกพัน

Girl friend ,Boy friend – เพื่อนพิเศษที่หวังว่าจะแต่งงานกันในอนาคตที่เอาเรื่องนี้มาเล่า เพราะผมเห็นว่า เด็กวัยรุ่นมีความหมายและความสำคัญต่ออนาคตของชาติบ้านเมืองของเรามาก เด็กวัยรุ่นมีความหมายและความสำคัญต่ออนาคตของชาติบ้านเมืองของเรามาก เราจำกัดคอยดูและเฝ้ามองเฝ้าฟัง (Monitor) ในระยะห่างที่พอดี ไม่ปล่อยให้เขาคิด ทำโดยตนเอง โดยเราไม่รู้ไม่เห็น ไม่สนใจ ถ้าทำอย่างนั้นเราควรจะถูกตำหนิว่ามิได้ทำหน้าที่ของพ่อแม่ ครู โดยสมบูรณ์

ต่อไปนี้ ขอเข้าเรื่องต่ออิทธิกรบดิขอให้นำพูดกับเด็กนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ อิทธิกรบดิไม่ได้กำหนดหัวข้อให้ผม บอกแต่เพียงว่า อยากให้พูดเรื่องที่เด็กชั้นปีที่ ๑ จะได้รับประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และ ต่อชาติบ้านเมือง ผมจึงตั้งหัวข้อเอาเองว่า “หนทางที่ควรไป”

ดังที่ได้กล่าวมาข้างแล้วในตอนต้นว่า วิกฤตการณ์อันรวดเร็วของโลก ทำให้เด็กเยาวชนและวัยรุ่นโตเร็ว ทั้งทางกาย ความคิด และอารมณ์ นับเป็นเรื่องดีมากแต่ในบางเรื่องก็ไม่ดี ขอบลอกเลียนแบบ (ดารา- แบบตะวันตก) ไม่สนใจ (Care) คนอื่น ถือว่ามีเสรีในการพูด การคิด การกระทำ ทำให้ในบางครั้ง บางโอกาส หมิ่นเหม่ต่อการละเมิดศีลธรรม และทำลายวัฒนธรรมไทยโดยไม่รู้ตัว เช่น เด็กหญิงแต่งกายตามแฟชั่นตะวันตก จนดูไม่สุภาพเรียบร้อย บางครั้งดูน่าเกลียดและเร้าอารมณ์เพศ เจาะหู จมูก หรือ อวัยวะส่วนอื่นที่ไม่น่าจะเจาะเพื่อใส่ตุ้มหู (บางคนไม่ได้ใส่ตุ้มหู แต่ใส่เครื่องประดับอย่างอื่น) อยู่กินกันเป็นคู่ในขณะที่ยังเป็นนักศึกษาอยู่(ยังไม่แต่งงานกัน) ไม่รู้จักรักษาวนตวงตัว พอ

ผิดพลาดเกิดตั้งครรถ์ขึ้นมาก็มีปัญหา และดังที่วัยรุ่นได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือแทรกที่อ้างถึงว่าเมื่อมีปัญหาก็ต้องปรึกษาคนอื่นถ้าที่ปรึกษาไม่ดีปัญหาก็จะบานปลายเป็นปัญหาซ้อนปัญหา ทำให้บางคนจบชีวิตอย่างไม่น่าเชื่อ

อาจารย์และนักศึกษาครับ ขณะนี้เยาวชนส่วนหนึ่งได้ผ่านการคัดเลือกเข้ามาอยู่ ณ ที่นี้ หลายคนจากบ้าน จากอ้อมอกพ่อแม่มาเป็นครั้งแรก เปลี่ยนสภาพจากนักเรียนมัธยมมาเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย บางคนต้องอยู่หอพัก นั่นหมายถึงจะต้องดูแลตัวเองทุกอย่าง ไม่มีใครคอยพรีดักเตือนอบรมสั่งสอนเหมือนอยู่ที่บ้าน ถ้าผมถามทุกคนที่เข้ามาสถาบันแห่งนี้มีความมุ่งมั่นอะไร ผมมั่นใจว่าทุกคนคงตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “เพื่อศึกษาเล่าเรียนให้จบ” นำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพตามที่ตัวเองชอบตัวเองถนัด ผมขอให้ทุกคนระลึก และดำรงความมุ่งมั่นนี้ไว้ตลอดเวลา

นักศึกษาทุกคนได้ผ่านการเป็นน้องใหม่มากกว่า ๓ เดือนแล้ว รุ่นพี่ ๆ คงดูแลกันมาเป็นอย่างดี คงหายตื่นเต้นกับสถานที่ ครูบาอาจารย์ รุ่นพี่และเพื่อน ๆ มาพอสมควรแล้ว ผมขอให้ทุกคนตั้งใจฟัง หนทางที่ควรไป ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีความมุ่งมั่นในการเรียนให้จบ ตามที่ตนเอง พ่อแม่ และผู้ปกครองปรารถนา คำว่าจบในที่นี้ ผมไม่ได้หมายถึงจบแค่ได้รับใบปริญญาบัตร พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) ขณะนี้ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระพรหมคุณาภรณ์ หลายคนคงรู้จักดีท่านได้แสดงธรรมบรรยายเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย” ไว้ตอนหนึ่งว่า คำว่าเรียนมี คำว่า รู้แฝงอยู่ในตัว การเรียนต้องมีรู้เป็นแกน แต่ไม่ใช่แค่รู้อย่างเดียว รู้อย่างเดียวไม่เป็นเรียน ต้องเรียนเท่ากับรู้บวกด้วยได้อะไรเพิ่มเติมเข้ามาให้แก่ชีวิตตนเองได้ โดยอาจจะยึดถือเอาคนดี ที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแม่แบบ และให้เข้าใจว่า การเรียนรู้จะต้องดำเนินต่อไปตลอดชีวิต

๒. ต้องดูแลตนเอง รับผิดชอบตนเอง

เมื่อเข้ามาเป็นนักศึกษา สังคมจะมองว่าเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่ควรจะต้องรับการพะเน้าพะนอด้วยมีปัจจัยที่บ่งชี้ต่าง ๆ หลายประการ เช่น ตามกฎหมายแพ่งว่าด้วยครอบครัว กำหนดให้เปลี่ยนค่าน้ำเชื้อจาก เด็กชาย เด็กหญิง เป็น นาย นางสาว และ พรบ.บัตรประจำตัวประชาชน กำหนดให้ต้องทำบัตรประจำตัวประชาชนเมื่อมีอายุครบ ๑๕ ปี บริบูรณ์ ในกระบวนการยุติธรรมบัญญัติว่า อายุ ๑๗ กระทำความผิดต้องได้รับโทษเหมือนผู้ใหญ่ พรบ. การเลือกตั้ง กำหนดให้อายุ ๑๘ ปี ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่น่าห่วงก็

คือในทางจิตวิทยาบอกว่า วัย ๑๕-๑๘ ปี เป็นช่วงสุดท้ายที่จะกลายเป็นผู้ใหญ่ จะสนใจในสิ่งที่ หวือหวา เช่น ดารานักแสดง รักเพื่อน เชื้อเพื่อน ค้นหาตัวเองโดยผ่านการทดลอง อาจจะลองผิดลองถูก ตรงนี้เป็นห่วง ไม่ใช่ปล่อยอย่างอิสระเสรี เพราะอิสระเสรีนี้จะแสดงออกทางพฤติกรรม และจะทำตามที่ถูกชักจูงถ้าถูกชักจูงไปในทางที่ดีก็ไม่มีปัญหา ถ้ามีอาจจะแก้ไขไม่ได้ไปตลอดชีวิต เช่น ไปเที่ยวติดเชื้อโรคเอดส์ ฉะนั้นนักศึกษาเองต้องแสดงความเป็นผู้ใหญ่ ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ต้องดูแลตนเอง รับผิดชอบตนเองให้ไปในแนวทางที่ดี

๓. ต้องอดทน อดกลั้น และอดออม

อดทน อดทนต่อความยากลำบากทางกายในการทຸ່ມเท อดหลับอดนอน ค้นหาหาความรู้ คำสำหรับตำรา

อดกลั้น อดกลั้นต่อสิ่งเข้าวนใจ อบายมุขต่าง ๆ อย่างที่ผมกล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่า วิชาการของโลกนั้นเร็วมาก เทคโนโลยีก้าวล้ำมาก ทำให้เยาวชนได้รู้ได้เห็นอย่างไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การแพร่ภาพลามกทางอินเทอร์เน็ต การดูภาพยนตร์ ดูละคร แล้วลอกเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ดี เราต้องรู้จักเลือกใช้แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์

อดออม อดออมในการใช้จ่าย อดออมไม่หมายความว่าให้เก็บเงินอย่างเดียวแต่ให้รู้จักการวางแผนการใช้และบริหารการเงิน ฝึกทำบัญชีการใช้จ่าย และใช้ให้สอดคล้องกับเงินที่พ่อแม่หามาให้ หรือหามาด้วยตัวเอง โดยชอบด้วยความยากลำบากสิ่งที่จะต้องสำนึกและปลูกฝังไว้ตั้งแต่บัดนี้

๔. ต้องมีแม่แบบ

ตรงนี้ ผมเคยกล่าวมาบ้างแล้วเมื่อเราได้เรียนรู้มากแล้ว ฉลาดแล้วเข้าใจได้เองแล้วเราควรคัดเลือกแม่แบบจากบุคคลที่ดี ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ตามสาขาอาชีพที่เราอยากจะเป็น เช่น ถ้าเป็นนักกฎหมายจะเป็นแบบใคร เป็นนักบริหารจะเป็นแบบใครจะเป็นแบบอาจารย์จะเป็นอาจารย์แบบใคร ขณะนี้เรามีหน้าที่เรียน อาจมีแม่แบบจากรุ่นพี่ที่ดีก็ได้ ผมคิดว่าเรื่อง “แม่แบบ” นี้ คนไทยโชคดีมากที่สุดในโลก มีบุญที่สุดในโลก เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น “แม่แบบ” ที่ประเสริฐที่สุด

๕. ต้องศึกษาคำสั่งสอนของศาสนาที่เรานับถือ

ผมอยากให้ทุกคนได้ศึกษาคำสั่งสอนของศาสนาที่เรานับถือให้รู้แจ้งเห็นจริงเดี๋ยวนี้วิชานี้ อาจจะไม่เป็นวิชาบังคับที่ต้องเรียนแล้ว อย่างไรก็ตาม ศาสนาทุกศาสนา มีคำสอนที่พิเศษ

มาก ขอให้เชื่อว่าศาสนาไม่ใช่สิ่งมงาย เพราะศาสนามีพื้นฐานที่สำคัญเหมือนกันคือสอนให้ทุกคนเป็นคนดี แต่มีรายละเอียดคำสั่งสอนและวิธีการต่างกันให้ศึกษาเข้าใจ แล้วจะทราบว่าสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นมงคลแก่ชีวิต บางคนอาจจะบอกว่าไม่นับถือศาสนาใดเลย ก็เป็นไปได้เหมือนในบางประเทศ แต่ก็ดำรงตนอยู่ได้ ดำรงความเป็นชาติอยู่ได้โดยยึดถือในคุณความดี มีปณิชนียบุคคลเป็นแบบอย่าง

๖. ต้องมีความกตัญญูทุกเวที

นักศึกษาต้องมีความกตัญญูทุกเวทีต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ให้ทุนการศึกษาและต้องไม่ลืมแสดงความสำนึกบุญคุณ ขณะนี้พวกเราทำได้ทันทีคือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เท่านั้นท่านก็ชื่นใจแล้ว

ประการสุดท้าย เป็นสิ่งที่ผมจะพูดสอดแทรกเสมอไม่ว่าใครเชิญไปพูดที่ไหน คือ ต้องรักแผ่นดิน รักถิ่นเกิด และ “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน”

เรื่องรักแผ่นดิน รักถิ่นเกิดนั้นชัดเจนอยู่ในตัวเองแล้ว คงไม่ต้องพูดถึงสำหรับข้อความ “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน” นั้น ผมคิดได้เพราะได้รับแรงบันดาลใจจากล้นเกล้าฯ ทั้ง ๒ พระองค์ ที่ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ ทรงคิดทรงแนะนำทรงทำทุกอย่างเพื่อปลดปล่อยความทุกข์ ยกระดับความอยู่ดีกินดีของราษฎรมาเป็นเวลานาน ผมได้ยึดแนวทางของพระองค์ท่าน ประพฤติ ปฏิบัติมาโดยตลอด ผมให้ค่านิยามการตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน คือ การประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นคนดี เป็นสถาบันที่ดี เป็นองค์กรที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งกระทำแต่ความดีเพื่อประโยชน์ต่อแผ่นดิน นักศึกษาอาจจะถามว่าจะทำอย่างไร ถึงจะเป็นการตอบแทนต่อแผ่นดิน คำตอบคือ ให้ประพฤติปฏิบัติตาม “หนทางที่ควรไป” ตามที่กล่าวมาแล้ว

ผมตั้งใจที่จะมอบทุนการศึกษาส่วนตัว ๔ ปี ให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ รุ่นนี้เป็นชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ไม่จำเป็นต้องเป็นคนเรียนดี ไม่ต้องยากจน แต่เป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติดีตาม “หนทางที่ควรไป” แล้วส่งชื่อให้ผม เพื่อที่จะมอบทุนการศึกษาให้ต่อไป อธิการบดีกรุณารับเรื่องนี้ไปพิจารณากำหนดแนวทาง เพื่อให้ได้นักศึกษาที่สมควรจะได้รับทุนการศึกษาด้วย

สุดท้ายนี้ ผมใคร่ขอพูดกับอาจารย์ทั้งหลายว่า แม่แบบที่ดีที่สุดของนักศึกษาขณะนี้คือครูบาอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ฉะนั้นครูควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นครูอาชีพ คือเป็นคนที่มีอาสามาเป็นครูด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู ห่วงใย

อาทร เมตตา รัก เอาใจใส่เด็กดูลูกหลาน มีความมุ่งมั่นที่จะสอนให้เด็กให้ดีที่สุด แม้นอกเวลาราชการก็ไม่บ่น ไม่ย่อท้อ โปรดอย่าเป็นครูประเภท **อาชีพครู** คือเป็นคนที่มาเป็นครูเพื่อรับเงินเดือนเท่านั้น สอนเสร็จก็กลับบ้านไปทำอย่างอื่นไม่สนใจว่าเด็กจะเรียนได้ เรียนไม่ได้ เข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ช่างเด็ก ผมอยากเห็น ครูมืออาชีพ คือครูที่รอบรู้จริง ู้ครบถ้วนสมบูรณ์ในสาขาที่รับผิดชอบไขว่คว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ ผมยืนยันว่าประเทศของเรามีครูอาชีพและครูมืออาชีพมากพอสมควร แต่เราน่าจะมีมากกว่าปัจจุบันนี้มาก

ขอขอบคุณ อธิการบดี อีกครั้งหนึ่งที่กรุณาให้ผมมาชี้ “หนทางที่ควรไป” ให้กับนักศึกษา ชั้นปีที่ ๑ หวังว่านักศึกษาคงได้ประโยชน์ และนำไปใช้จนกระทั่งจบการศึกษา
